अध्याय अठरावा प्रारंभ

श्रीगणेशाय नम: ।। जयजयाजी चिद्विलासा । हे गोविंदा श्रीनिवासा । हे आनंदकंदा परेशा । पाहि माम् दीनबंधो ।। १ ।। हे केशवा केशीमर्दना । हे माधवा मधुसूदना । हे पूतनाप्राणशोषणा । पांडुरंगा रुक्मिणीपते ।। २ ।। काय माझ्या आहे मनीं । तें तूं जाणसी चक्रपाणी । तेंच कां रे तुजलागुनी । बोलून दावूं पद्मनाभा ।। ३ ।। भक्त जी जी इच्छा करी । ती तूं पुरविसी श्रीहरी । ऐसें पुराणाभीतरीं । आहे वर्णन बहुसाळ ।। ४ ।। म्हणून माझ्या मनोरथा । पूर्ण करा पंढरीनाथा । सोडा मनीची कठोरता । दासगणू हा तुझा असे ।। ५ ।। आकोटाचे शेजारीं । मुंडगांव नामें एक नगरी । तेथें बायजा नामें खरी । समर्थांची भक्तीण असे ।। ६ ।। हळदी माळ्याच्या वंशांत । इचा जन्म झाला सत्य । शिवराम नामें इचा तात । भुलाबाई जननी असे ।। ७ ।। बायजाचे बाळपणीं । लग्न झालें होतें जाणी । ललाटीं जें विधात्यांनीं । लिहिलें असेल तेंच घडे ।। ८ ।। बायजा आली तारुण्यांत । गर्भाधान करण्याप्रत । घेऊन गेला तिचा तात । जामाताच्या गृहासी ।। ९ ।। परी उपयोग नाहीं झाला । जामात षंढ होता भला । तेणें जनकजननीला । शोक झाला अनावर ।। १० ।। बायजेकडे पाहून । जननी करी रोदन । माझ्या बाईचें तारुण्य । वांझ पाहूं राहातें ।। ११ ।। भुली म्हणे शिवरामासी । बायजा न ठेवा ऐशी । दुसरा नवरा करून इसी । देणें आहे भाग पाहा ।। १२ ।। शिवराम म्हणे त्यावर । ऐसा नको सोडूं धीर । हा पुरुषत्वाचा प्रकार । खरा एकदम कळेना ।। १३ ।। कांहीं दिवस वाट पाहूं । नको ऐसी अधीर होऊं । बायजासी येथेंच ठेवूं । तिच्या सासुरवाडीला ।। १४ ।। नपुंसकत्व अधोपरी । आलें असेल त्याला जरी । तें औषधाने होईल दुरी । वाट पाही यास्तव ।। १५ ।। ऐसें उभयतां बोलून । बायजासी तेथें ठेवून । आले मुंडगांवाकारण । आपुल्या घरातें ।। १६ ।। बायजाचें वय पंधरा–सोळा । वर्ण काळासांवळा । तारुण्याने मुसमुसलेला । होता जिचा शरीरभाग ।। १७ ।। डोळे नाक पाणीदार । बांधा उंच मनोहर । जिला पाहतां अंतर । कामुकाचें मोहित होई ।। १८ ।। तिच्या थोरल्या दिरासी । पाहूनिया बायजासी । इच्छा जाहली मानसी । संभोग तिचा करावया ।। १९ ।। त्यानें प्रयत्न केले नाना । वळवावया तिच्या मना । म्हणूं लागला क्षणाक्षणा । ऐसें बायजाकारणें ।। २० ।। हताश ऐशी मुळीं न होई । मीच तुला पतीचें ठायीं ।

आमरण करीन पाही । तुझें वेडे संगोपन ।। २१ ।। झुरणें दे हें सोडून । आनंदित ठेवी मन । वेडे आजपासून । मीच नवरा समज तुला ।।२२।। ऐसें त्यानें सांगावें । चाळे नाना करावें । कांहीं आमिष दावावें । चित्त तिचें भुलवावया ।। २३ ।। परी उपयोग होईना । बायजीच्या न हें येई मना । ती म्हणे हे नारायणा ! । कां रे दैन्य मांडलेंस ? ।। २४ ।। बालपणापासून । ध्याइलें मी तुझे चरण । त्याचेंच कां हें मजलागून । फळ दृष्टीं पडावें ? ।। २५ ।। जयाचा मी हात धरीला । तो ना पुरुष कळून आला । दैवयोग समजून चुकला । संसार नशिबीं नाहीं मम ।। २६ ।। बरें झालें तुझ्या ठायीं । चित्त आतां रमेल पाही । कृपा करी रे शेषशायी । स्पर्श पुरुषाचा न होवो मला ।। २७ ।। ज्येष्ठ दीर एके दिवसीं । येता झाला बायजापासीं । आपुला हेतु कळविण्यासी । रात्रीचिया समयाला ।। २८ ।। तो बायजानें इन्कार । करून केलें उत्तर । कैसी लाज तिळभर । नाहीं उरली चित्तीं तुझ्या ।। २९ ।। तूं माझा ज्येष्ठ दीर । पित्यापरीस साचार । सोड हा अविचार । स्वैर ऐसा होऊं नको ।। ३० ।। ह्या तियेच्या भाषणा । तो ना आणी मुळीं मना । होतां कामाची वासना । नीति विलया जातसे ।। ३१ ।। अंगावरी टाकण्या हात । जों तों पाही इतक्यांत । तयाचा तो थोरला सुत । माडीवरून पडला हो ।। ३२ ।। खोक पडली डोक्यासी । बायजेनें धरिले त्यासी । बसवून आपुल्या मांडीसी । औषध लावूं लागली हो ।। ३३ ।। बायजा म्हणे ज्येष्ठ दीरा । या गोष्टीचा विचार करा । अभिलाष तो नाहीं बरा । परस्त्रियेचा केव्हांही ।। ३४ ।। मुलगा पडलेला पाहून । भय पावलें त्याचें मन । अनुताप त्यासी झाला पूर्ण । केलेलिया कर्माचा ।। ३५ ।। त्यानें नाद सोडिला । सदनीं निवांत राहिला । पुढे शिवराम घेऊन गेला । कन्येस आपुल्या मुंडगांवी ।। ३६ ।। भुलाई म्हणे पतीसी । चला जाऊं शेगांवासी । महाराजातें पुसायासी । पुढील भाकीत बायजेचें ।। ३७ ।। तें मानलें शिवरामासी । आला घेऊन कन्येसी । महाराजांतें पुसायासी । आपुल्या त्या कांतेसह ।। ३८ ।। बायजा घातली पायांवर । केली विनंति जोडून कर । कृपा करा या मुलीवर । पुत्र पौत्र द्यावे हिला ।। ३९ ।। तें समर्थांनीं ऐकिलें । शिवरामासी हांसत वदले । अरे नशिबीं नाहीं लिहिलें । विधात्यानें पुत्र हिच्या ।। ४० ।। जेवढे पुरुष जगतांत । तेवढे असती हिचे तात । उगे न पडा फंदांत । लग्न हिचें करण्याच्या ।। ४१ ।। तें ऐकतां शिवरामाला । अनावर शोक झाला । घेऊन त्या बायजाला । परत आला मुंडगांवी ।। ४२ ।। परी त्या समर्थवचनांनीं । बायजा आनंदली मनीं । निष्ठा गजाननाच्या चरणीं । जडली तेव्हांपासून ।। ४३ ।। समर्थांचा एक भक्त । पुंडलीक नामें मुंडगांवात । त्याच्या संगें शेगांवात । बायजा येऊं लागली ।। ४४ ।। पहिल्या

प्रथम अडथळा । जननीजनकें नाहीं केला। शेगांवास जाण्याला । पुंडलीकाचे बरोबर ।। ४५ ।। त्यांना ऐसें वाटलें। साधुचरण इनें धरिलें। तेच तिच्या करतील भले । निजकृपेने कल्याणा ।। ४६।। पुरुषत्व देतील जामातासी । अशक्य ना कांहीं संतांसी। ऐसा विचार मानसीं । करून राहिले स्वस्थ ते ।। ४७।। पुंडलीकाचे बरोबरी। बायजा जाऊं लागली खरी । तेणें पुकार जगभरी । ऐशा रीतिं जाहली ।। ४८ ।। हें शेगांवच्या वारीचें। ढोंग आहे दोघांचें । तरुणपणीं मानवाचें । मन परमार्थी लागेना ।। ४९ ।। बायजा आहे तरणीज्वान । पुंडलीकासीही तारुण्य । यांची वारी विषयभान । हीच आहे निःसंशय ।। ५० ।। परस्परें प्रीति जडली। विषयसुखाची नवाळी । भोगण्या ही युक्ति केली । वाटते या उभयतांनीं।। ५१ ।। पुंडलीक जरी माळी असतां। तरी हा संबंध योग्य होता । बायजाच्या धरण्या हाता । कां की तरुण दोघेही ।। ५२ ।। पुंडलीक आहे मराठी । ही माळ्याच्या आली पोटीं । म्हणून यांची ताटातुटी। केलीच पाहिजे जातीस्तव ।। ५३ ।। या दोघांचे अंतर । शुद्ध होतें साचार। नव्हतां कामाचा विकार। मनीं उत्पन्न जाहला ।। ५४ ।। भुलाई म्हणे बायजासी । तूं कां कारटे अहर्निशीं । पुंडलीकाच्या घरा जासी । हें कांहीं कळेना ?।। ५५।। ऐशा तरुण वयांत । तुम्हां कशाचा परमार्थ ? । कोल्हा न राही उपोषित। ऊंसाचिया फडामधीं ।। ५६ ।। वा पाहून बाटुकाला । बैल नाहीं पुढें गेला । कारटें आमुच्या नांवाला। काळें उगें लावूं नको ।। ५७ ।। भुलाई म्हणे नवऱ्यासी । हिला नका ठेवूं ऐसी । लावून द्यावें मोहतरासी। पाहा पोरगा माळ्याचा ।। ५८ ।। ही पुंडलीकाच्या घरी जातें । सदा त्यासी हितगुज करितें । एकमेकां पाहून भरतें । येत दोघां प्रेमाचें ।। ५९ ।। जाऊं चला शेगांवास । घेऊन या कारटीस । सांगूं अवघे महाराजांस । चाळे या बायजीचे ।। ६० ।। संतांसी अवघें कळतें। ते सन्नीतीचे चाहाते । पोटामाजीं कधीं न निघते । चंदनाच्या दुर्गंधी ।। ६१ ।। भुला शिवराम बायजाबाई। पुंडलीक भोकऱ्या आला तोही । चौघे येऊन लागले पायीं । शेगांवीं श्रीसमर्थांच्या।। ६२।। पुंडलीकासी पाहून । बोलूं लागले दयाघन । कीं बायजा तुझी बहीण। पूर्वजन्मीची पुंडलीका।। ६३।। लोक निंदा जरी करिती। तरी अंतर न द्यावे इजप्रती । दोघे मिळून करा भक्ति । सच्चिदानंद हरीची।। ६४ ।। भुले आपुल्या पोरीस। लावूं नको भलतां दोष । हीं बहीणभाऊ आहेत । मुळींच पूर्वजन्मींचे ।। ६५ ।। शिवाय या बायजांला। कोठेंही न नवरा भला । ही न आली करायाला। संसार मुळीं जगामध्यें ।। ६६।। ही राहील ब्रह्मचारी । अशीच गे जन्मभरी । जनाबाई पंढरपुरीं । अशाच रीतिं राहिले गे ।। ६७ ।। तिनें नामदेव गुरू केला। ही शरण आली

आम्हांला। माझ्या जनाबाईला। कोणी न आतां छळावें।। ६८।। ऐसें समर्थांचें भाषण । शिवरामानें ऐकून। गेला असे गहिंवरून। शब्द न कांहीं बोलवे ।। ६९ ।। घेऊन आपुल्या मुलीला । शिवराम मुंडगांवासी आला । पुढें बायजाच्या वारीला । अडथळा कोणी केला नसे ।। ७० ।। महाराज आपुल्या भक्ताप्रत । सदैव रक्षण करितात । तें कसें, ही थोडक्यांत। गोष्ट सांगतों ये ठाईं ।। ७१ ।। भाऊ राजाराम कवर । एक होता डॉक्टर । पाहा खामगांवावर। दवाखान्याचा अधिकारी ।। ७२ ।। त्यास दुर्धर फोड झाला। आणविलें मोठ्या डॉक्टराला। औषधपाणी करायाला । खामगांवा माझारीं ।। ७३।। बुलढाणा अकोला उमरावती । येथून डॉक्टर आणिले असती । शस्त्रक्रिया करण्याप्रती । त्या भाऊच्या फोडाला ।। ७४ ।। नाना औषधें पोटांत दिली । विविध पोटीसें बांधिलीं । शस्त्रक्रिया ही असे केली। त्या झालेल्या फोडाला ।। ७५ ।। कशाचा ना उपयोग झाला । फोड वाढूं लागला । वडील बंधूस धाक पडला । त्या भाऊच्या दुखण्याचा ।। ७६।। भाऊ तळमळे शय्येवरी । व्याधि असह्य झाली खरी। शेवटीं त्यानें अंतरी । विचार ऐसा केला हो ।। ७७ ।। आतां हाच उपाय । आठवावे सद्‌गुरुपाय । याविणें दुसरी सोय । कांही नसे राहिली ।। ७८ ।। पडल्या पडल्या जोडी हात । म्हणे धांव धांव हे सद्‌गुरुनाथ । या लेंकराचा वृथा अंत । किमपि आता पाहूं नको ।। ७९ ।। ऐसी श्रोते विनवणी । करूं लागला क्षणोक्षणीं । रात्र गेली उलटोनी । सुमारे समय एकाचा ।। ८० ।। तमानें भरलें अंबर । रात्रीचा तो शब्द किर्र । कोल्हेहुकेनें कांतार । दणाणून गेलें हो ।। ८१ ।। तों एक दमणी आली । तट्ट्यावरी लागलेली। गाडीस होती जुंपिली । जोडी खिलाऱ्या बैलांची ।। ८२ ।। कंठामाजीं घांगरमाळा । वाजूं लागल्या खळखळा। मागें पुढें सोडिला । होता पडदा दमणीस ।। ८३।। दवाखान्याच्या दारापाशीं । दमणी आली निश्चयेंसी । डॉक्टर पाहात होता तिसी। पडून आपल्या शय्येवर।। ८४।। तों एक उतरला । ब्राह्मण दमणीच्या खाली भला । दार ठोठावूं लागला । डॉक्टराच्या बंगल्याचें ।। ८५।। डॉक्टराच्या बंधूनी। दार उघडले ते क्षणीं । प्रश्न केला कोठूनी । आपण आलांत ये ठायां? ।। ८६ ।। ब्राह्मण बोले त्याकारण । माझें गजा नामाभिधान। तीर्थ अंगारा घेऊन । शेगांवाहून आलों मी ।। ८७ ।। डॉक्टर भाऊ कवराला । जो कां आहे फोड झाला । हा अंगारा पाठविला। लावण्या त्या फोडासी ।। ८८।। प्यावयासी दिलें तीर्थ । हें घ्या आपुल्या हातांत। मी जातों आतां परत। वेळ न मशीं राहावया ।। ८९ ।। तीर्थअंगारा देऊन। निघून गेला ब्राह्मण। त्या शोधायाकारण। भाऊनें शिपाई पाठविला ।। ९०।। परी न पत्ता लागला । गाडी न दिसली

कवणाला । भाऊ मनीं घोटाळला । कशाचा ना तर्क चाले ।। ९१ ।। फोडास लावितां अंगारा । तो तात्काळ फुटला खरा। येऊं लागला भराभरा । पूं त्या श्रोते फोडांतून ।। ९२।। एक घटका गेल्यावर। पूं गेला निघून पार। पाहा किती आहे जोर । समर्थांच्या अंगाऱ्याचा ! ।। ९३।। भाऊस निद्रा लागली । व्याधी पुढें बरी झाली। हळुं हळुं शक्ति आली । भाऊ झाला पूर्ववत्।। ९४ ।। दर्शना गेला शेगांवास । तों समर्थ वदले ऐसें त्यास । माझ्या गाडी बैलास । नुसता न चारा दिलास तूं ।। ९५ ।। हें सांकेतिक भाषण । कळलें भाऊलागून । हृदय आलें उंचबळून । त्या भाऊ कवराचें ।। ९६ ।। त्या रात्रीचा ब्राह्मण । खचित माझा गजानन । लेंकरासाठीं धांवून। खामगांवास आला हो।। ९७।। कवरें केलें अन्नदान । त्या व्याधीच्या निमित्त जाण । अंतर्ज्ञानी असती पूर्ण। श्रीगजानन अवलिया ।। ९८ ।। असो एकदां समर्थस्वारी । निघती झाली पंढरपुरीं । त्या श्रीचंद्रभागेतीरीं । विठ्ठलासी भेटावया ।। ९९।। होती मंडळी बरोबर। दिवस वारीचा साचार । स्पेशल गाड्या वरचेवर । जाऊं लागल्या पंढरीला।। १००।। जगु आबा, पाटील हरी । बापुना व मंडळी दुसरी । सोडूनिया शेगांव नगरी । नागझरीला आले हो ।। १ ।। त्या गांवीं माळावर । आहे एक भुयार । येथें गोमाजी नामें साधुवर । समाधिस्थ झालासे ।। २ ।। झरे जिवंत पाण्याचे । आसपास त्या माळाचे । आहेत म्हणून गांवाचें। नांव पडलें नागझरी ।। ३ ।। हा गोमाजी बोवा साचा । गुरू महादजी पाटलाचा । प्रथम आशीर्वाद झाला याचा । शेगांवींच्या पाटीलवंशा ।। ४।। म्हणून पाटील शेगांवचे । गोमाजीला वंदून साचे । रस्त्यास लागती पंढरीचे। ऐसा त्यांचा परिपाठ ।। ५।। या परिपाठें म्हणून । नागझरीसी येऊन । अग्निरथांत बैसून । निघते झाले पंढरीला।।६।। हरी पाटलाबरोबरी । समर्थांची होती स्वारी। बापुना* आणि दुसरी । माणसे पांचपन्नास ।। ७ ।। आषाढ शुद्ध नवमीचा। तो दिवस होता साचा। समुदाय वारकऱ्यांचा । येऊं लागला पंढरीसी ।। ८।। मेघ दाटले अंबरीं। क्वचित् कोठें भूमिवरी । पर्जन्याची वृष्टि खरी । होऊं लागली श्रोते हो !।। ९ ।। तें भूवैकुंठ पंढरपूर । गजबजून गेलें फार। भरती येतां सागर । जेवीं जाय उंचबळोनी ।। ११०।। प्रदक्षिणेच्या रस्त्यावरी। टाळांची ती गर्दी खरी । 'जय जय रामकृष्ण हरी' । भक्त म्हणती उच्च स्वरें ।। ११ ।। शब्द कवणाचा कवणाला । न ये ऐकावयाला । ऐसा आनंदी आनंद चालला। तो वानूं कोठवर ।। १२ ।। नाथ निवृत्ति ज्ञानेश्वर । सांवता गोरा कुंभार । श्रीतुकोबा देहूकर ।

* बापुना काळे

सोपान मुक्ता जनार्दन ।। १३ ।। या संतांच्या पालख्या । पंढरीस आल्या देखा । भक्तांनी उधळिला बुक्का । आदर करायाकारणें ।। १४ ।। त्यायोगें आकाशांत । बुक्क्याचें जणू झालें छत । सुवास उठला घमघमीत । गर्दी तुळशीफुलांची ।। १५ ।। श्रोते त्या समयाला । समर्थ आले पंढरीला । उतरले जाऊन वाड्याला । त्या कुकाजी पाटलाच्या ।। १६ ।। हा प्रदक्षिणेच्या वाटेवरी । वाडा चौफाळ्याशेजारीं । दर्शनाला भीड खरी । झाली असे राऊळांत ।। १७ ।। पोलिस हाताहातावरी । उभे राहिले रस्त्यांतरीं । पथें चालले वारकरी । भजन करीत हरीचें ।। १८ ।। एकादशीस साचार । हरी पाटलाबरोबर । बापुनाविना इतर । गेले दर्शना हरीच्या ।। १९ ।। बापुना मागें राहिला । तो होता स्नानासी गेला । म्हणून त्यासी वेळ झाला । मंडळी गेली निघून ।। १२० ।। स्नान करून आला घरीं । तों समजलें ऐशापरी । दर्शनासी गेली सारी । आत्तांच मंडळी विठ्ठलाच्या ।। २१ ।। मग तोही निघाला पळत पळत । दर्शनाचा धरून हेत । राऊळाच्या भोंवतीं अमित । गर्दी झाली लोकांची ।। २२ ।। मुंगीस वाट मिळेना । तेथे हा बापुना । केवीं जाईल दर्शना । शिवाय गरिबी पदरांत ।। २३ ।। बापुना म्हणे मानसीं । हे विठ्ठला हृषीकेशी । कां रे निष्ठुर झालासी ? । मजला देई दर्शन ।। २४ ।। तूं सांवत्या माळ्याकारण । अरणीं गेलास धांवून । तेवीं येई राउळातून । मज भेटाया पांडुरंगा ।। २५ ।। 'अरण' होतें आठ कोस । तैसें नव्हे येथें खास । मी मंदिराच्या सान्निध्यास । उभा आहे वाटेवरी ।। २६ ।। तुला लोक म्हणतात । तूं अनाथाचा असशी नाथ । मग कां रे देवा मजप्रत । उपेक्षिलें या वेळीं ? ।। २७ ।। ऐसा बहुत धांवा केला । शेवटीं बापुना हताश झाला । परत बिऱ्हाडासी आला । अस्तमानाचे समयास ।। २८ ।। मुख झालें होतें म्लान । अवघ्या दिवसाचें उपोषण । बापुनाचे अवघें मन । विठ्ठलाकडे लागलें ।। २९ ।। शरीर मात्र होतें घरीं । मन मंदिराच्या सभोंवारी । फिरत होतें भिरीभिरी । याचें नांव ध्यास हो ।। १३० ।। बापुनासी पाहून । हंसूं लागले अवघे जण । हा बेटा अभागी पूर्ण । कळून आला आपणां ।। ३१ ।। शेगांवाहून दर्शना । पंढरीसी आला जाणा । येथें येऊन खेळ नाना । फिरला पाहात गांवामध्यें ।। ३२ ।। याची दांभिक अवघी भक्ति । यास कशाचा श्रीपती ? । ऐन वेळेला राहती । गैरहजर दुर्दैवी ! ।। ३३ ।। कोणी म्हणाले बापुनाला । वेदान्त आहे अवघा आला । तो कशाशीं दर्शनाला । जाईल सांगा राऊळांत ? ।। ३४ ।। त्याचा भगवंत हृदयांत । आहे सर्वदा खेळत । वेदान्त्यांचे ऐसें मत । दगडांमाजीं काय आहे ? ।। ३५ ।। आपण वेडे म्हणून । घ्याया गेलों दर्शन । बापुनाचा नारायण । वाटेल तेथे उभा असे ।। ३६ ।। मग दुसरा म्हणाला ।

मग हा येथे कशाला आला ? । कां शेगांवी तयाला । भेटला नसता ईश्वर ? ।। ३७ ।। अहो हे वेदान्ती । लोकां ज्ञान सांगती । शब्द चावटी हमेशा करिती । अनुभवाचा लेश नसे ।। ३८ ।। सगुणोपासना झाल्या पूर्ण । मग होणार आहे ज्ञान । न आल्यासी लहानपण । तरुणपणा येतो कसा ? ।। ३९ ।। ऐसा उपहास तयाचा । प्रत्येकानीं केला साचा । अवघ्यांपुढें एकट्याचा । टिकाव लागावा कोठूनी ? ।।१४०।। तो बापुना बसला उपोषित । दांतांसी लावूनी दांत । ते होते अवघे पहात । स्वामी निजल्या जाग्याहून ।। ४१ ।। गरिबाचें सांकडें । साधुलाच एक पडे । सत्संगती ज्याला घडे । तेच खरे भाग्यवान ।। ४२ ।। समर्थ म्हणती बापुना । दु:ख नको करूंस मना । ये तुला रुक्मिणीरमणा । भेटवितों ये काळीं ।। ४३ ।। तों महाराज उभे राहिले । कटीं हात ठेविले । पाय खालीं जुळविले । समचरण दावावया ।। ४४ ।। तुळशीफुलांच्या माळा कंठीं । मूर्ति सांवळी गोमटी । बापुनाच्या पडली दृष्टि । शीर ठेविलें पायांवर ।। ४५ ।। पुन्हां जो पाहे वरी । समर्थ दिसले पहिल्यापरी । तेणें बापुनाच्या अंतरीं । अति आनंद जाहला ।। ४६ ।। धोतर, पागोटें आणि शेला । जो घरी दृष्टि पडिला । तोच त्यानें पाहिला । दर्शना जातां राऊळांत ।। ४७ ।। इतर म्हणाले महाराजांस । तसेंच दर्शन आम्हांस । होऊ द्या आम्हां आहे आस । पुनरपि श्रीच्या दर्शनाची ।। ४८ ।। ऐसें ऐकतां भाषण । बोलते झाले गजानन । बापुनासारिखें आधीं मन । तुम्ही करा रे आपुलें ।। ४९ ।। तें तसें झालियावरी । दर्शन घडवीन निर्धारीं । ही दर्शन वस्तु खरी । काय मिळे बाजारांत ? ।। १५० ।। म्हणून ती आणून । देऊं तुम्हांकारण । निष्पाप करा आधीं मन । तरीच पुढचें घडेल हें ।। ५१ ।। पहा समर्थांनी बापुनाला । विठ्ठल साक्षात् दाखविला । कुकाजीच्या वाड्याला । संतत्व हा खेळ नसे ।। ५२ ।। संत आणि भगवन्त । एकरूप साक्षात् । गुळाच्या त्या गोडीप्रत । कैसें करावें निराळें ? ।। ५३ ।। काला घेऊन अखेरी । मंडळी फिरली माघारी । बापुनाच्या अंतरीं । दर्शन तें ठसावलें ।। ५४ ।। याच पुण्यें करून । पुत्र झाला त्याकारण । रसिक चतुर विद्वान् । संतसेवा न जाई वृथा ।। ५५ ।। पंढरीच्या प्रसादानें । पुत्र झाला त्याकारणें । म्हणून नांव त्यानें । ठेविलें नामदेव बालकासी ।। ५६ ।। कवठे बहादूर गांवाचा । एक माळकरी होता साचा । तो वऱ्हाड प्रांताचा । म्हणून उतरला वाड्यांत ।। ५७ ।। तेथें आषाढी द्वादशीसी । मरी आली मुक्कामासी । त्या पंढरपूरक्षेत्रासी । मग काय विचारितां ? ।। ५८ ।। प्रेतामागें चाले प्रेत । पोलिस शिरती घरांत । यात्रा काढून देण्याप्रत । डॉक्टराच्या हुकुमानें ।। ५९ ।। वारकऱ्याला ओढिती । गाडीमाजीं बसविती । चंद्रभागेच्या पार करिती । कुर्डुवाडी रस्त्याला ।। १६० ।। हा कवठे

बहादूरचा वारकरी । झाला मरीनें आजारी । ढाळ होती वरच्यावरी । उलटी मुळींच थांबेना ।। ६१ ।। गोळे हातांपायांसी । येऊं लागले बहुवशी । कोणी न जाई त्याजपाशीं । शुश्रूषा त्या करावया ।। ६२ ।। पोलिसभयानें हें वृत्त । कळविलें ना कोणाप्रत । शेगांवीचे समस्त । लोक जाया निघाले ।। ६३ ।। वाडा घटकेंत मोकळा झाला । हा वारकरी मात्र होता पडला । कठीण काळच्या समयाला । कोणी न येती उपयोगी! ।। ६४ ।। लोक सुखाचे सोबती । संकटकालीं अव्हेरिती । तेथें एक रक्षण करिती । संत अथवा देव हो ।। ६५ ।। तो पाहून प्रकार । श्रीगजानन साधुवर । म्हणाले हा ओसरीवर । निजला यास घेऊन चला ।। ६६ ।। लोक म्हणती गुरुराया! । हा बहुतेक मेला सदया । याच्या नादीं लागतां वाया । संकट येईल आपणांतें ।। ६७ ।। पन्नास माणूस बरोबर । आपल्या येथवां साचार । मरीचा तो झाला जोर । सांप्रत या पंढरीसी ।। ६८ ।। अशा स्थितींत ये ठाईं । थांबणें हें कांहीं बरें नाहीं । चला जाऊं लवलाही । चंद्रभागेच्या पलीकडे ।। ६९ ।। तों महाराज म्हणती अवघ्यांला । तुम्ही कैसें खुळावला ? । आपल्या देशबंधूला । सोडितां हें बरें नव्हे ! ।। १७० ।। ऐसें वदून जवळ गेले । वारकऱ्याच्या करा धरलें । त्यासी उठून बसविलें । आणि केलें मधुरोत्तर ।। ७१ ।। चाल बापा ऊठ आतां । जाऊं आपल्या वऱ्हाडप्रांता । वारकरी म्हणे गुरुनाथा ! । आतां वऱ्हाड कशाचें हो ? ।। ७२ ।। समीप आला माझा अंत । जवळ नाहीं कोणी आप्त । तईं म्हणाले सद्‌गुरुनाथ । वेड्या ! ऐसा भिऊं नको ।। ७३ ।। तुझें टळलें गंडांतर । ऐसे वदोन ठेविला कर । त्या वारकऱ्याच्या शिरावर । ढाळ उलटी बंद झाली ।। ७४ ।। वाटूं लागली थोडी शक्ति । उभा राहिला त्वरित गती । संतानें ज्या धरिलें हातीं । त्यातें निजमनें यम नेई कैसा ? ।। ७५ ।। घटकेंत झाला पहिल्यापरी । मंडळींच्या बरोबरी । चंद्रभागेच्या पैलतीरीं । आला समर्थांसमवेत ।। ७६ ।। आनंद झाला फार त्यासी । वंदी समर्थचरणांसी । म्हणे दयाळा काढिलें मशीं । दाढेंतून काळाच्या ।। ७७ ।। ऐसा घडतां चमत्कार । भक्त करिती जयजयकार । आले कुर्डुवाडीवर । निर्धास्तपणें सर्वही ।। ७८ ।। पंढरीची करून वारी । आली शेगांवाप्रती सारी । मंडळी ती बरोबरी । श्रीगजाननस्वामींच्या ।। ७९ ।। एक कर्मठ ब्राह्मण । घ्याया आला दर्शन । त्या शेगांवाकारण । श्रीगजाननस्वामीचें ।। १८० ।। तयानें स्वामींची कीर्ति । निजदेशीं ऐकिली होती । म्हणून आला दर्शनाप्रती । फार लांबून त्या ठायां ।। ८१ ।। सोंवळे ओंवळें त्याचें अती । तो होता मध्वमती । खट्टु झाला परम चित्तीं । समर्थांसी पाहातां ।। ८२ ।। व्यर्थ आलों म्हणे येथ । या वेड्यासी वंदण्याप्रत । हा भ्रष्टाचा आहे सत्य ।

सार्वभौम शिरोमणी ।। ८३ ।। सोवळे ओंवळें येथ मेलें । अनाचाराचें राज्य झालें । अशा पिशाला म्हणूं लागले । साधु लोक हाय हाय ।। ८४ ।। तो तया मठांत । काळें कुत्रें झालें मृत । पडले होतें त्याचें प्रेत । येण्याजाण्याच्या वाटेवरी ।। ८५ ।। त्या श्वानातें पाहून । ब्राह्मण झाला मनीं खिन्न । आणूं कसें जीवन। श्वान मध्यें पडला हा ।। ८६ ।। याला न कोणी उचलती। गांजा सदैव धुनकिती । या वेड्यातें वंदिताती । ''महाराज, महाराज,'' म्हणून ।। ८७ ।। जळो याचें साधुपण। मला बुद्धि कोठून । झाली याचें दर्शन । घ्याया कां हे कळेना ? ।। ८८ ।। त्याचा संशय फेडावया। समर्थ आसन सोडोनिया । येते झाले तया ठायां । जेथें होता ब्राह्मण ।। ८९ ।। आणि म्हणाले तयाप्रत । पूजा करावी यथास्थित । कुत्रें झालें नाही मृत । संशय उगा घेऊं नका ।। १९० ।। तें ऐकून रागावला। नीज समर्था बोलूं लागला । अरे नाहीं वेड मला। तुझ्यासम लागलेलें ।। ९१ ।। कुत्रें मरून झाला प्रहर । त्याचें प्रेत रस्त्यावर । पडलें याचा विचार । तुम्ही न कोणी केला कीं ।। ९२।। ऐसें ऐकतां विप्राला । समर्थांनीं जाब दिला। आम्ही भ्रष्ट आम्हांला । तुमच्या सम ज्ञान नाहीं।। ९३।। परी खंति न करा तिळभर । पाणी आणाया घागर। घेऊन चलावे सत्वर । माझ्यामागें विप्रवरा।। ९४।। ऐसें बोलून कुत्र्यापासी। येते झाले पुण्यराशी। स्पर्श पदाचा करतां त्यासी । कुत्रें बसलें उठोन ! ।। ९५।। तो पाहतां चमत्कार । ब्राह्मण झाला निरुत्तर। म्हणे याचा अधिकार। थोर आहे देवापरी।। ९६।। मीं व्यर्थ निंदा केली । योग्यता ना जाणली । ऐसें म्हणून घातली। समर्थांच्या मिठी पायां ।। ९७ ।। माझे अपराध गुरुवरा ! । आज सारे क्षमा करा । वरदहस्त ठेवा शिरा। मी अनंत अपराधी ।। ९८।। तूंच सोंवळा साचार । एक आहेस भूमिवर । करण्या जगाचा उद्धार। तुम्हां धाडिलें ईश्वराने ।। ९९।। श्रोते त्याच दिवशीं भली । समाराधना त्यानें केली। कुशंका मनाची पार फिटली । लीन झाला अत्यंत ।। २००।। प्रसाद घेऊन गेला परत । आपुल्या तो देशाप्रत । समर्थ साक्षात् भगवंत । ऐसी प्रचीति आली तया ।। १ ।। स्वस्ति श्रीदासगणूविरचित। हा श्री गजानन विजय नामें ग्रंथ । भाविकां लाभो सत्पथ । हेंचि इच्छी दासगणू ।। २०२ ।। शुभं भवतु ।। श्रीहरिहरार्पणमस्तु ।।

।। इति श्रीगजानन विजय ग्रंथस्य अष्टादशोऽध्यायः समाप्तः ।।